

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук,
старшого наукового співробітника Плугатар Тетяни Анатоліївни
на дисертацію Клубань Марії Володимирівни «Адміністративно-
правові засади впровадження електронної освіти в Україні», подану
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження обґрунтовується розвитком інформаційного суспільства та розширенням сфер використання інформаційних технологій, які виступають вагомими складниками еволюції сучасного суспільства, безпосереднім чинником становлення активного та свідомого громадянина, національної конкурентоспроможності тощо. Однак уже зараз можна констатувати, що саме рівень розвитку освіти визначає не лише економічний потенціал країни та якість життя її громадян, а також роль і місце цієї країни в глобальному суспільстві, масштаби та перспективи її економічної та політичної інтеграції з усім світом. Державна політика в сфері освіти є невід'ємною складовою державної соціальної політики, що здійснюється як публічною владою, так й іншими суб'єктами для досягнення становлення інформаційного суспільства.

Інформатизація освіти і науки шляхом застосування інформаційних технологій є одним із пріоритетних напрямів розвитку освіти, та потребує уваги науковців, особливо в сфері адміністративного права, оскільки саме регулювання процесу впровадження та визначення основних вимог і понять в науковій сфері та на законодавчому рівні є важливим чинником.

На сьогодні серед українських закладів вищої освіти існує велика конкуренція, яка обумовлена новими вимогами від роботодавців, і необхідністю готувати нового конкурентоспроможного працівника, який в змозі швидко навчатись та адаптуватись до нових вимог інформаційного

суспільства. Тому й виникає необхідність впровадження інновацій в процес здобуття освіти. Водночас, впровадження новітніх інформаційних технологій є ключовим механізмом, який дозволяє створити вагомі переваги в конкурентному середовищі. Основним заходом у розвитку інформатизації стає створення її надійної та ефективної інфраструктури і забезпечення її відповідності стратегічним цілям закладу вищої освіти. Комплексна реалізація цих заходів має бути пов'язана з формуванням єдиного інформаційно-освітнього простору закладу вищої освіти, що забезпечить інтеграцію інформаційних ресурсів та дозволить створити інформаційну інфраструктуру відповідно до діючої організаційної структури й особливостей освітньої діяльності закладу освіти.

Таким чином, з огляду на зміни, що відбуваються сьогодні в науково-освітній сфері та вітчизняному законодавстві, дослідження адміністративно-правових засад впровадження електронної освіти з метою приведення їх в єдину, зручну для застосування систему нормативно-правових приписів є вкрай необхідним, насамперед, для вдосконалення державної політики у сфері освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Високий ступінь вірогідності і наукової обґрунтованості результатів дослідження Клубань М.В. забезпечено використанням значного обсягу наукових джерел, нормативно-правових актів, а також належних наукових методів, що дозволило здобувачеві сформулювати перелік важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Зміст дисертації відповідає класичному науковому підходу до викладення матеріалу в роботах такого рівня. Сформульовані об'єкт і предмет дослідження відповідають темі дисертаційної роботи.

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та публікаціями Клубань М.В. дозволяє зробити висновок про те, що вона є сумлінним науковцем, який вміє логічно викладати та аналізувати теоретичний,

практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні методи наукового пізнання. Позиції, які формулює та відстоює автор дисертаційної роботи, ґрунтуються на останніх досягненнях правової науки. Здобувач добре засвоїла теоретичне надбання, що стосується теми дослідження, вільно оперує категоріями та поняттями, які вироблені юридичною наукою, звертається до праць вчених із суміжних галузей права. Матеріал дисертації викладається логічно, послідовно, відповідно до визначеного дисертанткою змісту, що свідчить про глибоке та змістове засвоєння теми обраного дослідження.

Викладені в дисертації погляди автора є достатньо обґрунтовані, зроблені висновки та визначені поняття мають відповідний ступінь наукової новизни. Всебічність зробленого аналізу підтверджується значною кількістю використаних автором наукових, інформаційних та правових джерел.

Структура рукопису є цілком логічною та послідовною, що дозволило дисертантові всебічно охопити й розкрити предмет дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, логічно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, класифікацій тощо автору вдалося досить аргументовано висловити свою думку щодо наявних на сьогодні дискусійних питань у сфері впровадження електронної освіти в Україні.

Новизна результатів дослідження, наукових оцінок, пропозицій і рекомендацій, теоретичних узагальнень та висновків, що складають основний зміст дисертації значною мірою зумовлюються актуальністю та обраним напрямом дослідження, оскільки в українській юридичній літературі проблеми розвитку адміністративно-правових засад впровадження електронної освіти в Україні до цього часу комплексно не досліджувались.

Вивчення змісту наукової роботи показує, що в ній всебічно проаналізовано досліджувану проблему, обґрунтовано нові теоретичні

положення, уточнено зміст ключових термінів і понять, а також сформульовано висновки, пропозиції та рекомендації, які мають важливе значення для удосконалення відповідних норм чинного законодавства.

Заслуговує на увагу ґрунтовний аналіз, проведений дисертантом, інституційної складової забезпечення електронної освіти в Україні (с. 59–75). Доречним вбачається твердження, що під інституційним забезпеченням електронної освіти пропонується розуміти спроможність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, та громадськості формувати та реалізовувати ефективну політику в сфері освіти, зокрема впроваджувати інновації та нові форми здобуття освіти, що досягається засобами ієрархізації та впорядкування відносин між різними державними інституціями, в межах досягнення єдиних цілей державної політики реформ у сфері освіти (с. 76).

Заслуговують на увагу тези автора, зокрема, що при запровадженні електронної освіти, поряд з культурою професії, необхідно передавати інформаційну культуру та здатність знаходити потрібну, правдиву та фахову інформацію, прививати навички критичного мислення та осмислення отриманої інформації (с.105); інформаційна культура має бути наріжним каменем при формуванні всіх необхідних науково-методичних матеріалів, які використовуються при підготовці фахівців в системі електронної освіти (с. 109).

Варто підтримати також аргументований висновок, що для належного правового забезпечення впровадження електронної освіти в Україні пропонується: 1) використовувати електронні ресурси в освітньому процесі; 2) започаткувати проведення різних програм і заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації щодо використання інформаційних технологій педагогами; 3) створення умов та заохочень для педагогічних працівників спрямованих на розробку електронних освітніх програм; 4) створення єдиного освітнього середовища; 5) інтеграція інформаційних технологій в освітній

процес; б) ініціювати закріплення в законодавстві такої форми здобуття освіти, як електронна освіта (с. 171).

Дуже корисною з практичної точки зору була б реалізація таких пропозицій дисертанта як: прийняти Концепцію впровадження електронної освіти в Україні та Положення про електронну освіту при індивідуальній формі навчання у закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти. Належне впровадження електронної освіти в Україні, як слушно наголошує автор, можливе при внесенні змін до Законів України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту» «Про вищу освіту» (с. 180).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що у дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми – удосконалення адміністративно-правових засад впровадження електронної освіти. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції впроваджені та можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальшого розвитку Національної доктрини розвитку освіти; у сфері правотворчості – для удосконалення чинного законодавства у сфері здобуття освіти; у сфері правозастосовної діяльності – у процесі реалізації держаної політики в галузі освіти та її інформатизації; в навчальному процесі – при підготовці підручників та посібників та під час викладання навчальних дисциплін відповідного спрямування.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертаційного дослідження оприлюднено в тринадцяти наукових публікаціях, серед яких: п'ять статей – у наукових фахових виданнях, дві статті – у зарубіжних наукових виданнях, шість тез наукових доповідей оприлюднених на науково-практичних конференціях та семінарах. Це дозволило не лише довести до широкого загалу наукові здобутки, але й певною мірою скорегувати власні погляди, апробувати їх наукову обґрунтованість та достовірність.

Дисертація та автореферат оформлені відповідно до вимог МОН України. Зміст роботи логічний, виклад матеріалу послідовний і в достатній мірі розкритий. Зміст автореферату повністю ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження.

Водночас у рецензованій дисертації, як і у будь-якій творчій праці, є *певні твердження та висновки, що викликають сумніви і можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час захисту*, а також побажання, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях. Зокрема:

1. Досліджуючи поняття та правову природу електронної освіти, автором надано власне визначення терміну «освіта» (с. 78), який є базовим для усіх термінів у цій сфері. Робота була б значно ціннішою, як би дисертант запропонувала закріпити визначення поняття «освіта» у Законі України «Про освіту».

2. Дисертант, розглядаючи питання щодо визначення місця електронної освіти у структурі освіти приходить до висновку та пропонує впроваджувати електронну освіту як різновид індивідуальної форми здобуття освіти саме у закладах професійної (професійно-технічної) та вищої освіти (с. 56-57), проте не достатньо аргументує, з яких причин вона не вбачає можливим впроваджувати електронну освіту у закладах загальної середньої освіти і, відповідно, чому не пропонує внести зміни в Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.

3. Надмірно широко в підрозділі 2.1 здійснено дослідження поняття «адміністративно-правового регулювання», що не охоплюється завданнями дисертації та носить суто теоретичне значення без наукового навантаження для результатів дослідження.

4. У підрозділі 2.3 дисертації дисертант зазначає, що заклади освіти мають підтвердити або отримати ліцензію на впровадження електронної освіти (с. 141), проте не пропонує механізму адміністративно-правового регулювання отримання закладами освіти такої ліцензії. На нашу думку, було

б доцільно розробити і запропонувати проект ліцензійних умов на впровадження електронної освіти в освітню діяльність.

5. Дискусійним є висновок дисертанта, що державний контроль в сфері електронної освіти має здійснюватися на вищій ланці – Міністерством освіти і науки України (с. 144–145), проте вважаю, що державний контроль у сфері електронної освіти має здійснювати Державна служба якості освіти. Оскільки відповідно до п. 1 Положення про Державну службу якості освіти (затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168), саме Державна служба якості освіти є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства. Робота була б значно цікавішою, якби дисертант запропонував проект нормативно правового акту, щодо внесення змін до Положення про Державну службу якості освіти, чітко визначив основні завдання, зокрема – здійснення державного контролю за якістю надання електронної освіти.

6. При розкритті змісту підрозділу 3.1 «Зарубіжний досвід правового забезпечення впровадження електронної освіти» автор достатньо ґрунтовно розкриває досвід інших країн щодо правового регулювання відносин в сфері впровадження електронної освіти. Разом з тим, лише поверхово торкається проблем захисту права інтелектуальної власності. Така позиція, скоріш за все, обумовлена тим, що Україна де-юре не має проблем з виконанням міжнародних зобов'язань в цій сфері, оскільки в Україні є відповідне законодавство. Однак, в контексті дослідження автору необхідно було б проаналізувати іншу тенденцію, яка впливає на виконання таких зобов'язань, а саме: відсутність достатніх адміністративно-правових механізмів його реалізації. Розв'язання цього завдання мало б велике значення для корегування існуючих проблем захисту права інтелектуальної власності в сфері освіти.

На загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Клубань М.В. ці зауваження суттєво не впливають, оскільки вони мають переважно дискусійний характер та певну основу для подальшого плідного дослідження теми. Положення та висновки, сформульовані в дисертації, мають значну теоретичну цінність, можуть бути використано для подальшого розвитку теоретико-правових та методологічних питань Національної доктрини розвитку освіти, а також у правотворчості та освітньому процесі.

Оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з існуючими нормативними вимогами і стандартами з дотриманням системного викладення матеріалу. Робота написана державною мовою, стиль викладення матеріалу – науковий.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Основні положення, висновки, пропозиції та рекомендації дисертації в цілому характеризуються послідовністю, аргументованістю і завершеністю.

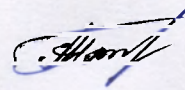
Положення, що містяться в дисертації, в науці адміністративного та інформаційного права є новими та раніше не захищались, а отримані автором результати є науково обґрунтованими, достовірними та такими, що у сукупності вирішують важливе наукове завдання – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад впровадження електронної освіти в Україні в умовах розбудови інформаційного суспільства та основних засад державної інформаційної політики.

Таким чином, можна дійти такого **загального висновку**: дисертація «Адміністративно-правові засади впровадження електронної освіти в Україні» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного та інформаційного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів відповідає вимогам, які встановлені

у пунктах 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами), а її авторка *Клубань Марія Володимирівна* на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**т.в.о. ученого секретаря секретаріату Вченої ради
Державного науково-дослідного інституту
Міністерства внутрішніх справ України,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**



Т.А. Пługатар

Підпис Т.А. Пługатар засвідчую.

